

ПРОБЛЕМА ПРАВОВОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСОБИ, ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД ПРОЦЕДУР ПЕРЕВІРОК НА ПОЛІГРАФІ

Шевченко Сергій Сергійович - здобувач ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Articolul este dedicat studiului științific al problemei protecției juridice a unei persoane, în procesul testării poligrafului, ca una dintre direcțiile cheie pentru îmbunătățirea principiilor instituționale și organizatorice ale acestei proceduri. Pe baza revizuirii unor studii ale oamenilor de știință străini și autohtoni, analizei legislației actuale și a proiectelor de lege existente privind reglementarea activităților de tipărire, autorul fundamentează modificările legislative necesare.

Autorul subliniază că în Ucraina există o situație particulară cu privire la utilizarea poligrafului. Pe de o parte, există un interes larg pentru detectarea poligrafică a minciunilor în diferite domenii ale activității publice, iar pe de altă parte, există un decalaj în urma altor state în contextul reglementării legale a inspecției poligrafului și a protecției drepturilor participanților săi. Necesitatea introducerii controalelor poligraf pentru candidații pentru funcții în organele guvernamentale este condiționată de lupta împotriva corupției. Totuși, acest lucru nu dă naștere la încălcarea drepturilor persoanelor examinate.

În analiza experienței străine, s-a constatat că în majoritatea țărilor dezvoltate, testarea poligrafului se bazează pe principiul voluntarității și este însoțită de o serie de puncte procedurale menite să protejeze drepturile persoanelor examinate. În special, refuzul unei persoane de a testa nu se califică ca semn al vinovăției sale și nu atrage consecințe adverse pentru aceasta. În același timp, autorul are în vedere perspectiva extinderii inițiativei publice și private a unui interviu psihofiziologic.

Elemente importante ale mecanismului de protecție a persoanelor care fac obiectul inspecției ar trebui să fie: voluntaritatea examinării poligraf, determinarea responsabilității examinatorilor poligraf, protecția rezultatelor examinării

În urma cercetărilor, autorul definește „secretul poligrafic” și propune o serie de modificări atât la legislația actuală, cât și la proiectele de legi care reglementează activitatea poligrafică.

Cuvinte cheie: poligraf; activități de tipărire; drepturile persoanei; confidențialitate; experiență străină; protecție legală.

The article is devoted to the scientific study of the problem of legal protection of a person, in the process of polygraph testing, as one of the key directions of improving the institutional and organizational principles of this procedure. On the basis of the review of studies of foreign and domestic scientists, analysis of current legislation and project of bills on the regulation of printing activities, the author substantiates the necessary legislative changes.

The author emphasizes that in Ukraine there is a peculiar situation regarding the use of polygraph. On the one hand, there is widespread interest in polygraphic detection of lies in various spheres of public activity, and on the other, there is a lag behind other states in the context of legal regulation of polygraph inspection and protection of the rights of its participants. The need to introduce polygraph checks for candidates for positions in government bodies is conditioned by the fight against corruption. However, this must not give rise to a violation of the rights of the persons being examined.

In the analysis of foreign experience, it is found that in most developed countries, polygraph testing is based on the principle of voluntariness and is accompanied by a number of procedural points aimed at protecting the rights of the persons being examined. In particular, the refusal of a person to test does not qualify as a sign of his guilt and does not entail any adverse consequences for him. At the same time, the author considers the prospect of expanding the public and private initiative of a psychophysiological interview.

Important elements of the mechanism of protection of persons undergoing the inspection should be: voluntariness of the polygraph examination, determination of the responsibility of the polygraph examiners, protection of the results of the examination

As a result of the research, the author defines "polygraphic secrecy" and proposes a number of changes to both current legislation and draft laws governing polygraphic activity.

Keywords: polygraph; printing activities; the rights of the person; confidentiality; foreign experience; protection of rights.

Статтю присвячено науковому дослідженню проблематики правової захищеності особи, в процесі перевірки на поліграфі, як одного з ключових напрямів удосконалення інституційних та організаційних засад цієї процедури. На основі огляду досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців, аналізу чинного законодавства та існуючих законопроектів, присвячених регулюванню поліграфної діяльності, запропоновано авторське обґрунтування необхідних законодавчих змін.

Автор акцентує увагу на тому, що в Україні склалась своєрідна ситуація, щодо застосування поліграфа. З одного боку, присутній широкомасштабний інтерес до поліграфної детекції брехні у різних сферах публічної діяльності, а з іншого – спостерігається відставання від інших держав у контексті правового регулювання поліграфної перевірки та захисту прав її учасників. Необхідність впровадження перевірок на поліграфі для претендентів на посади в органах державної влади обумовлена боротьбою з корупцією. Однак, це не дає підстави для порушення прав осіб, які проходять перевірку.

В процесі аналізу зарубіжного досвіду, з'ясовано, що в більшості розвинених країн перевірка на поліграфі базується на принципі добровільності та супроводжується рядом процедурних моментів, спрямованих на захист прав осіб, які проходять перевірку. Зокрема, відмова людини від випробування не кваліфікується як ознака її провини і не тягне для неї будь-яких несприятливих наслідків. Водночас, автор вважає перспективним розширення кола осіб публічної та приватної ініціативи психофізіологічного інтерв'ю.

Важливими елементами механізму захисту осіб, що проходять перевірку мають стати: добровільність перевірки на поліграфі, визначення відповідальності поліграфологів, захист результатів перевірки

В результаті дослідження автор наводить дефініцію «поліграфна таємниця» та пропонує ряд змін як до чинного законодавства так і до проектів законів, що регулюють поліграфну діяльність.

Ключові слова: поліграф; поліграфна діяльність; права особи; конфіденційність; зарубіжний досвід; правовий захист.

Постановка проблеми в загальному вигляді

Сучасну цивілізаційну епоху, в найбільш розвинених країнах світу, вважають епохою інформаційного суспільства. Домінування інформації над іншими цінностями вже не викликає сумнівів. Це загострює ряд проблем, які мали місце і в минулому, проте, саме у інформаційному суспільстві виходять на якісно новий рівень. Мова йде, зокрема, про приховування, свідоме чи не свідоме викривленням

інформації, введення в оману інших людей. Водночас, сучасні технології дозволяють на працювання психології, кардіології, нейрофізіології, поєднати з вкрай чутливими приладами та потужними комп'ютерними програмними комплексами, даруючи суспільству надійний детектор брехні – поліграф.

Визначення неправдивих відомостей із використанням поліграфа дозволяє отримати результати високого ступеню достовірності, що є суттєвим фактором законодавчого врегу-

лювання. Так, відповідно до експертної оцінки Американської асоціації поліграфологів, точність інформації, яка отримується в результаті здійснення опитування особи з використанням поліграфу складає 90-96%, що вважається достатньо високим для методів психологічного класу. Саме високий рівень точності і є причиною того, що респондування з використанням поліграфу проводяться в приватному, правоохоронному й державному секторах у приблизно 80 країнах світу. На сьогодні детектор брехні (поліграф) найбільш активно використовується у США, Мексиці, Ізраїлі, Україні, Росії, Південно-Африканській Республіці, Колумбії, Японії, Південній Кореї, Сінгапурі, Канаді, Індії, Польщі, Румунії, Угорщині, Болгарії, Словенії, Хорватії, Сербії, Чехії, Словаччині, Литві, Туреччині, Саудівській Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Австралії, Філіппінах, Малайзії, Індонезії, Сальвадорі, Панамі, Гватемалі, Іспанії та ін. США очолює цей список, щорічно здійснюючи мільйони перевірок на детекторі брехні [1]. Особливої ж гостроти використання поліграфу набуває в країнах, де розгортається активна протидія корупції, до яких належить і сучасна Україна.

Поліграфна діяльність є особливим видом експертної діяльності, природа якої стосується конституційних прав людини. Ст. 32 Конституції України гарантує кожному судовий захист права на спростовування недостовірної інформації про себе, право вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [2]. Необхідно розуміти, що будь-яка перевірка на детекторі брехні і недотримання інформаційних прав респондента є прямим порушенням Конституції України. При цьому, актами відомчого нормотворення не завжди передбачено достатні заходи захищеності правового становища прав респондентів. За таких умов виникає проблема неурегульованості державних стандартів правового захисту прав опитуваних на поліграфі, що й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню особливостей правового захисту осіб, а також особливостям правового регулювання застосування поліграфа присвячували свої роботи такі дослідники як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, І. Л. Бородин, І. С. Гриценко, І. П. Голосніченко, С. І. Жулин, Л. І. Казміренко, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, О. М. Ковальова, В. К. Колпаков, Є. М. Корж, Я. Ю. Кондратьєв, О. В. Кузьменко, В. І. Литвиненко, Р. С. Мельник, О. І. Мотлях, А. В. Мовчан, О. І. Остапенко, В. І. Олефір, І. В. Рогатюк, М. М. Садченко, С. В. Шапочка, Ю. С. Шемшученко, В. К. Шкарупа та ін. Утім, проблема застосування поліграфних перевірок в діяльності органів публічної влади залишається малодослідженою, що вимагає активізації наукових пошуків в цій царині і обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою статті є дослідження проблеми правової захищеності особи, в процесі перевірки на поліграфі, як одного з ключових напрямів удосконалення інституційних та організаційних засад цієї процедури.

Виклад основного матеріалу дослідження

Незважаючи на активне практичне впровадження в Україні поліграфних перевірок та ефективність їх результатів, сучасний стан державної політики застосування поліграфа потребує суттєвого правового удосконалення як в напрямку інституційних, так і організаційних аспектів. Професор А. В. Мовчан запропонував класифікацію країн за ступенем інтеграції правового забезпечення поліграфних перевірок в системі законодавства. Зокрема, вчений виокремив, чотири групи таких країн: 1) країни, в яких застосування поліграфа врегульовано окремим законом (США, Литва, Молдова); 2) країни, де застосування поліграфа врегульовано окремими правовими нормами закону, якими регулюється ширше коло суспільних відносин (Індія, Македонія, Польща, Туреччина, Сербія, Словенія, Канада, Угорщина, Чорногорія); 3) країни, де застосування поліграфа врегульовано підзаконни-

ми нормативно-правовими актами (Англія, Бельгія, Болгарія, Білорусь, Ізраїль, Південна Корея, Чеська Республіка, Російська Федерація); 4) країни, у яких застосування поліграфа нормативно не врегульовано (Латвія, Сінгапур, Японія) [3]. Очевидно, що чим вищим за юридичною силою правовим документом регламентуються суспільні відносини, тим більш вираженими та важливими для суспільства є необхідність їх існування. Разом з цим, наявність спеціального закону про поліграф свідчить про послідовність та системність державної політики застосування поліграфів у правових відносинах.

З огляду, на класифікацію Д.А. Мовчана, можна стверджувати, що на даному етапі Україні притаманна модель, де застосування поліграфа врегульовано підзаконними нормативно-правовими актами правоохоронних відомств. Таким чином, ситуація, яка склалась в Україні, з одного боку, свідчить про широкомасштабний інтерес до поліграфної детекції брехні у різних сферах публічної діяльності, а з іншого – спостерігається «відсталість» та низька динаміка появи законодавчих норм про поліграфні перевірки та реалізацію їх результатів.

Питання правової захищеності осіб є загальноправовою проблемою, яка потребує детального та якісного вивчення. Зміст концепції правової захищеності особи в публічному праві базується на ідеї її невідомого статусу. В теорії адміністративного права виділяють судовий та позасудовий способи захисту прав [4]. Втім, застосування судового та позасудового захисту опитуваних на поліграфі осіб, на наш погляд, має місце лише тоді, коли результати опитування впливають на правове становище особи. Чинні нормативно-правові акти з питань регулювання поліграфної діяльності, а також законопроекти, встановлюють орієнтовне значення поліграфа як такого, що не породжує правових наслідків для опитуваного. За таких умов не доцільним є його оскарження чи інше реагування, оскільки прийняття адміністративного, процесуального рішення виключно на підставі поліграфного висновку є саме по собі незаконним. Єдиним виключенням можливого захисту є обмеження та порушення

прав опитуваного в ході процедури тестування. На наш погляд, такі порушення можуть проявлятися в: примушуванні до проходження перевірки без згоди особи; неповідомленні про права опитуваного; застосуванні методів впливу, що принижують честь та гідність особи; розголошенні відомостей, які стали відомі спеціалісту поліграфа у порядку та спосіб, що не передбачені чинним законодавством; застосуванні прихованих засобів фіксації поліграфного опитування; порушенні ділової етики, що призвело до порушення прав та інтересів опитуваного; порушенні процедури опитування, проведенні опитування у разі встановлення медичних, фізіологічних та психологічних протипоказань; вчиненні інших дій, які завдають чи можуть спричинити порушення чи незаконне обмеження прав, свобод та інтересів опитуваного; застосуванні поліграфа не за його цільовим призначенням.

Однією зі спроб на законодавчому рівні забезпечити захищеність прав осіб, які проходять тестування на поліграфі є проект Закону «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» № 4094 від 17.02.2016, предметом якого пропонується встановити регулювання основних прав, обов'язків та гарантії осіб, що проходять опитування (дослідження) на поліграфі, а також визначаються напрями, принципи, порядок і умови використання поліграфів під час проведення опитування (дослідження) осіб з питань приватного характеру [5]. Оскільки законопроект спрямований на захист прав респондентів, увесь його зміст повинен розкривати природу такого захисту, а також його предмет. Натомість законопроект виключно у ст. 4 містить конкретизацію механізму дії правового захисту, який полягає у: об'єктивності висновку поліграфолога; дотриманні ним законних прав та інтересів людини і громадянина та методичних норм і вимог до процедури проведення тестування; роз'ясненні особі правил її поведінки під час проведення опитування (дослідження) на поліграфі; морально-етичних засадах процедури; використанні поліграфологом провідних методик, сучасних досягнень у галузі психології та психофізіології; дотриманні вимог щодо фіксації часу,

місця, умов проведення тестування, врахуванні стану здоров'я досліджуваної особи та її самопочуття; ознайомлення особи, яка проходила опитування (дослідження) на поліграфі, із експертним висновком поліграфолога або довідкою, що визначаються замовником (ініціатором) спеціального дослідження [5]. Тобто, незважаючи на доволі широкий спектр гарантій та заходів захищеності, деякі положення зазначеного законопроекту мають здебільшого декларативну форму та не містять конкретного механізму реалізації. Наприклад, «об'єктивність висновку поліграфолога» є досить суб'єктивним фактором захисту від необґрунтованого, непрофесійного результату перевірки. Важливим аспектом при цьому, який відсутній в законопроекті, є «незалежність статусу поліграфолога» по відношенню до ініціатора (замовника) дослідження та самого респондента. Не знайшла свого місця реалізація механізму оскарження результатів та процедури опитування, який, на наш погляд, міг бути реалізований шляхом: закріплення права на звернення до суду у зв'язку зі встановленням правил опитування, обмеженням чи порушенням прав особи в ході опитування, розголошенням відомостей, що були зібрані в ході опитування; можливості проведення повторного інтерв'ю із аналогічного предмету в іншого експерта або колеги спеціалістів-поліграфологів; рецензування висновку експерта-поліграфолога у Всеукраїнській асоціації поліграфологів чи іншому контрольному органу з питань поліграфологічної діяльності.

Що стосується кола осіб публічної та приватної ініціативи психофізіологічного інтерв'ю, то перспективним вважаємо їх розширення. Проведення психофізіологічного інтерв'ю за ініціативою опитуваного має широкий потенціал подальшого розвитку такої процедури як в напрямку не тільки правозастосування, а й правоохорони. Наприклад, в американському кримінальному судочинстві використання поліграфа можливе за таких умов: підозрюваний вимагає, щоб його перевірили на поліграфі; суд присяжних вважає, що за своїм фізичним і психічним станом підозрюваний може бути опитаний з використанням поліграфа; підозрюваний свідомо відмовляється від прав, на-

даних п'ятою поправкою до Конституції (відмова від самообвинувачення); суд присяжних вважає, що фахівець, який проводить ці дослідження, кваліфікований, а сама процедура перевірки відповідає встановленим вимогам; підозрюваний має надати показання до отримання висновку про можливу перевірку [6, с. 88-89]. З іншого боку, відповідно до чинного законодавства України, фактично більшість органів виконавчої влади за винятком правоохоронних органів, позбавлена права ініціювати поліграфне тестування. Наприклад, цілком аналогічна за правовими передумовами, необхідностями отримання такого виду інформації та перевірки інших відомостей із життя опитуваного є процедура застосування поліграфа в конкурсних процесах на посади суддів, атестації адвокатів, членів уряду та ін.

Механізм захисту респондентів досягається також забезпеченням відповідальності поліграфологів. З урахуванням того, що сама процедура поліграфного тестування стосується приватного життя особи, її гідності та інших прав і свобод, які охороняються Конституцією України, механізм відповідальності поліграфологів повинен бути чітко встановлений нормами закону. У ч. 3 ст. 8 пропонованого законопроекту «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» № 4094 від 17.02.2016 встановлено, що поліграфолог несе особисту відповідальність за надані ним послуги згідно вимог чинного законодавства України. Поліграфолога може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом [5]. Натомість законопроектом не передбачено інших видів юридичної відповідальності поліграфологів, що є суттєвим недоліком. Теоретична необхідність застосування юридичної відповідальності до поліграфологів обґрунтовується також фактором помилковості висновків тестування. Тому вважаємо, що поліграфолог, як й інші учасники процедури поліграфного тестування, повинні нести відповідальність згідно з положеннями чинного законодавства.

Закумульовані за результатами поліграфного тестування дані можна віднести до «поліграфологічної таємниці», яка охороняється

законом та зобов'язує операторів тестування її зберігати, захищати від незаконного поширення, обробки та передавання третім особам, без згоди на те власника.

Сучасне відомче нормативне регулювання абсолютно непослідовне у питанні політики захисту та збереження відомостей за результатами поліграфного тестування.

Наприклад, згідно з п. 1 Розділу VII Інструкції «Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів» інформація, викладена в довідці, завданні на проведення опитування, заяві про добровільну згоду на участь у проведенні опитування, журналі обліку довідок про результати опитування з використанням комп'ютерної поліграфної техніки, а також, що міститься на носіях аудіо- та відеозапису, належить до службової [7]. Натомість в Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України, питання щодо необхідності присвоєння документам, у тому числі електронним, які утворилися за результатами опитування з використанням поліграфа, грифа «Для службового користування» вирішується спеціалістом поліграфа відповідно до законодавства України [8].

У Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань встановлено, що інформаційні дані, викладені в довідках, містять інформацію з обмеженим доступом, гриф якої визначає ініціатор під час розроблення завдання відповідно до законодавства. Для решти документів гриф обмеженого доступу надається з урахуванням грифа завдання та доданих до нього матеріалів [9]. Разом з цим, у Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України встановлено, що інформація, що викладена в довідках та матеріалах опитування, може містити інформацію з обмеженим доступом, але не повинна перевищувати гриф «для службового користування» [10]. Незрозумілість викликає словосполучення «перевищувати гриф «для службового користування», яку нормотворець використав

для конструкції інформаційного контенту матеріалів перевірки.

Окремим питанням, в ракурсі конфіденційності, є проблема обробки відомостей, які містять дані державної, військової таємниці, та охороняються грифом «таємно», «цілком таємно», «особливої важливості». Зазначений аспект, має технічну та організаційну сторони.

До технічної належить забезпеченість використання спеціальних поліграфів у збереженні такого роду відомостей, а саме, сертифікованість комп'ютерних пристроїв у відповідності до державних вимог захисту таємної інформації.

Організаційна сторона полягає у необхідності оформлення доступу та допуску до державної таємниці спеціалістам-поліграфологам, у відповідності до вимог та процедур Закону України «Про державну таємницю».

В цілому ж, питання стратегічних напрямків удосконалення державної політики використання поліграфів в Україні, нормативного забезпечення цієї діяльності, залежить від базових підходів до природи поліграфного тестування в публічно-правових процесах.

Варто зазначити, що кожна національна правова система оцінює результати поліграфних тестувань, виходячи із численних чинників та факторів, які обумовлені не тільки загальною правовою системою, але й соціальними, культурними та історичними процесами. Одним із базових принципів, на які опирається правова модель ключової більшості країн є добровільність поліграфного тестування. Як зазначає з цього приводу С. І. Журин, в країнах, що допускають застосування поліграфа в правоохоронних цілях, він має чітке юридичне закріплення. Наприклад, в Канаді, приступаючи до роботи з приладом, оператор переконається, що суб'єкт усвідомлює: він є добровільним учасником цієї процедури. Особу, що є об'єктом перевірки інформують про її права і просять дати письмову згоду за встановленою формою [11, с. 52]. Таким чином, в більшості випадків у державах, які використовують поліграф у правоохоронних цілях, юридично закріплено, що відмова людини від випробування не кваліфікується як ознака її провини і не тягне для неї будь-яких несприятливих наслід-

ків. Виключна добровільність випробувань демонструє очевидну неспроможність твердження, що застосування поліграфа є порушення презумпції невинності щодо респондента [11, с. 54].

Але існують і приклади країн, де процедура застосування поліграфа є обов'язковою для певної категорії осіб. Наприклад, в ст. 7 Закону Республіки Молдова «Про застосування тестування на детекторі стимуляції (поліграфі)» № 269 від 12.12.2008 встановлено, що обов'язковому тестуванню підлягають особи, які беруть участь в конкурсі на заміщення посади судді або прокурора, особи, які вступили на службу або виконують службу в органах Міністерства внутрішніх справ, Національного центру з боротьби з корупцією, Служби інформації і безпеки та Митної служби [12]. Питання необхідності впровадження обов'язкового тестування на поліграфі в Україні для деяких категорій осіб, на наш погляд, наразі не стоїть на часі. Втім, прийняття закону про поліграфологічні тестування, може дати суттєвий поштовх для створення умов щодо подальшого розвитку таких напрямів як: адвокатування у сфері поліграфічних тестувань; асистування роботи спеціаліста-поліграфолога; розширення міжсуб'єктної взаємодії в системі поліграфічних правовідносин.

З урахуванням зазначеного, ми переконані в необхідності законодавчого закріплення переліку інформації, яка відноситься до «поліграфної таємниці». У зв'язку із цим пропонується доповнити проект Закону України «Про поліграфологічну діяльність» №4094-1 від 04.03.2016 статтею 31-¹ під назвою «Поліграфна таємниця» наступним змістом:

«Поліграфною таємницею є будь-які матеріали, документи, інші відомості, що стали відомі спеціалісту поліграфолога в результаті проведення психофізіологічного інтерв'ю з використанням комп'ютерного поліграфа та містять ідентифікуючу інформацію, щодо опитуваного. До такої інформації належать: персональні дані опитуваного; особисті відомості та дані про опитуваного, які ідентифікують його медичний стан, статус та виявлені хвороби (їх ознаки); психофізіологічний портрет опитуваного; відомості із життя особи, які були отри-

мані поліграфологом в ході передтестової бесіди чи надані опитуваним в якості додаткових пояснень; інші відомості, які охороняються законом».

Висновки і перспективи подальших досліджень

Наразі вбачається перспективним розширення кола осіб ініціативи психофізіологічного інтерв'ю із класифікацією їх на приватних та публічних суб'єктів. Особливий ефект використання поліграфа має місце при необхідності забезпечення особистої безпеки фізичних осіб, у такому випадку можна стверджувати про наявність приватної мети процедури психофізіологічного дослідження.

Механізм захисту респондентів досягається застосуванням відповідальності до поліграфологів, яка повинна бути чітко встановлена нормами закону та обґрунтовується тим, що:

по-перше, сама процедура поліграфного тестування стосується приватного життя особи, її честі, гідності та інших прав і свобод, які охороняються Конституцією України;

по-друге, помилкові висновки поліграфологів можуть впливати на кінцеве рішення стосовно опитуваного.

Тому поліграфологи, як і інші учасники процедури поліграфного тестування, повинні нести відповідальність згідно із положеннями чинного законодавства.

У проектах Законів «Про поліграфологічну діяльність» №4094-1 від 04.03.2016 року та «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі» № 4094 від 17.02.2016 року констатується відсутність положень про юридичну відповідальність поліграфологів щодо застосування до них інших видів відповідальності, окрім дисциплінарної, що є суттєвим недоліком.

На наше переконання, закумульовані в процесі поліграфного тестування дані можна віднести до «поліграфної таємниці», яка має охоронятися законом, що зобов'язує операторів тестування її зберігати, захищати від незаконного поширення, обробки та передання третім особам, без згоди на те власника.

Література

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі” № 4094 від 17.02.2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58203
2. Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Мовчан Д. А. Питання імплементації в Україні зарубіжних підходів до нормативно-правового регулювання застосування поліграфа у процесі розкриття та розслідування злочинів. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. № 5. С.256–262. URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:tgZfmN5X2-oJ:scholar.google.com/&hl=uk&as_sdt=0,5
4. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право. Навчальний посібник. К., Ваіте, 2014. 376 с.
5. Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі. Проект закону України № 4094 від 17.02.2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4094&skl=9
6. Рогатюк І. В. Використання поліграфа у кримінальному судочинстві: вітчизняний і закордонний досвід. Криміналістичний вісник. 2014. № 2 (22). С. 85–90.
7. Про використання поліграфів у діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів. Наказ Міністерства доходів і зборів України від 2 серпня 2013 р. № 329 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1748-13>.
8. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України. Наказ Генеральної прокуратури України від 12 червня 2017 р. № 180 / Генеральна прокуратура України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0764-17>.
9. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 р. № 449 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-%D0%BF>.
10. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних сил України. Наказ Міністерства оборони України та Збройних сил України від 14 квітня 2015 р. № 164 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0477-15>.
11. Жури́н С.И. Практика и теория использования детекторов лжи. М., Горячая линия — Телеком, 2004. 163 с.
12. О применении тестирования на детекторе симуляции (полиграфе) : Закон Республики Молдова Nr. 269 от 12.12.2008., Опубликован 20.03.2009 в Monitorul Oficial Nr. 57-58 статья № 161. URL: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=331058&lang=2>